

แบบแผนในการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ An Activity Implementation Model for Community-Based Learning

ยุธนา กาเต็ม
Yutthana Kadem

หลักสูตรการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000
Program of Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Muang, Yala 95000, Thailand

*Corresponding author, e-mail: yutthana.k@yru.ac.th

(Received: Dec 31, 2019; Revised: Mar 6, 2020; Accepted: Mar 20, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบแผน (Model) ของกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ กรณีศึกษาชุมชนบ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม โดยการสนทนากลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 44 คน พื้นที่ศึกษา คือ หมู่ที่ 2 บ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมเชิงพื้นที่ 2) การทำงานร่วมกันของผู้นำสี่เสาหลัก 3) สร้างกิจกรรมให้เกิดพลวัตการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ 4) วางแผนและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรม 5) ชุมชน/มัสยิด/โรงเรียน แสดงบทบาทเป็นพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้และเป็นศูนย์รวมในการดำเนินกิจกรรม 6) ชุมชนเปิดพื้นที่ปฏิบัติการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ 7) ขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนตามแผนงานที่ได้กำหนด 8) ถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชนโดยใช้ศักยภาพของปราชญ์ชาวบ้าน/แกนนำชุมชน/เยาวชนต้นแบบ และ 9) ประเมินผลและสะท้อนข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ : แบบแผน การเรียนรู้ การขับเคลื่อน

Abstract

This qualitative and participatory research aimed to examine an activity implementation model for community-based learning using a case study of Sakorn Village, Thapae District, Satun Province. Data were collected through in-depth interviews with 44 key informants in Village Number 2, Sakorn Village, Sakorn Subdistrict, Thapae District, Satun Province. Findings revealed that the model comprised nine implementational steps: 1) a spatial analysis, 2) a collaboration among the four-pillar leaders, 3) designed activities for a dynamic development of community-based learning, 4) a plan and a participatory process for activity implementations, 5) the community members, mosque, and school being used as operational bases for learning and activity centers, 6) a community-provided operational platform as a learning source, 7) implementations of community activities as planned, 8) a transfer of community knowledge by local philosophers, community leaders, and youth role models, and 9) an evaluation and reflection of relevant data.

Keywords: Model, Learning, Mobilization

บทนำ

จังหวัดสตูลอยู่ใต้สุดของประเทศไทยทางชายฝั่งทะเลอันดามันด้านตะวันตก มีภูมิประเทศเป็นเนินเขาและภูเขา สลับซับซ้อนลาดเอียงลงสู่ทะเลด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ รายได้ประชากรเกิดจากการประกอบอาชีพค้าขาย การค้าขายแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย ประมงพื้นบ้าน เกษตรกรรม เช่น การทำสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน การทำนาและการทำสวนไม้ผล

จากนโยบายการพัฒนาประเทศจึงส่งผลให้จังหวัดสตูลมีการกำหนดแผนการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางทะเล ส่งเสริมการตลาด พัฒนากิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว พัฒนาร้านอาหาร ร้านค้าและผลิตภัณฑ์ OTOP สู่มาตรฐานสากล ฯลฯ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการยกระดับจังหวัดสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการค้าในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การลงทุนในโครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ (IMT-GT) รวมทั้งการดึงดูดผู้ประกอบการและนักลงทุนจากต่างชาติ โดย Governor's Office (2019, Online) ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญระดับจังหวัดได้นำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมที่น่าสนใจเกี่ยวกับจังหวัดสตูลว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าธรรมชาติ ป่าชายเลน ป่าเสม ป่าโกงกาง ทะเลและหมู่เกาะที่สวยงามจนเป็นที่รู้จักของคนทั้งโลก เช่น เกาะหลีเป๊ะ เกาะหินงาม เกาะตะรุเตา เกาะอาดัง เกาะราวี เกาะบุโหลน เป็นต้น จึงทำให้เป็นแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจของนักเรียน นักศึกษา เยาวชน นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ

จากปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาหลายภาคส่วนได้ช่วยกันพัฒนาพื้นที่จังหวัดสตูลให้มีศักยภาพด้านความพร้อมในการรองรับการพัฒนาพื้นที่จังหวัดไปสู่เป้าหมายที่ได้วางไว้ด้วยการนำเสนอจุดแข็งด้านศักยภาพเชิงภูมิศาสตร์และอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านภูมิปัญญาชาวบ้าน ประเพณี วัฒนธรรม การละเล่นพื้นเมือง สินค้าชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ในลักษณะการใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้หรือ Community-based learning ในลักษณะ 1) การจัดการเรียนรู้ด้วยการให้บริการชุมชนเชิงวิชาการ (Academically based community service) ตามทฤษฎีของ Melville *et al.* (2015, Online) ในการเชื่อมต่อการศึกษาด้านการศึกษาของสถานศึกษากับชุมชนที่ล้อมรอบเพื่อมุ่งเน้นในการฟื้นฟูชุมชน 2) การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental education) เป็นการใช้อยู่อาศัยจากสิ่งแวดล้อมในชุมชนกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมส่วนบุคคลในเชิงบวก ผูกทักษะการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ รวมทั้งปลูกฝังทักษะความเป็นพลเมืองในการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน 3) การเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place-based learning) หรือการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในการเรียนรู้จากประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยชุมชนทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้และ 4) การเรียนรู้โดยการใช้การทำงานเป็นฐาน (Work-based learning) เป็นการเรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ เพื่อขอคำปรึกษาหรือการให้ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ให้เกิดความซึบซับจากแบบอย่างที่ดีของผู้ที่มีประสบการณ์ ด้วยการประยุกต์กลยุทธ์หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาเชื่อมโยงกับชุมชนด้วยการลงมือปฏิบัติจากสถานการณ์จริงในชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำชุมชนระดับต่าง ๆ ผู้นำศาสนา ประชาชนชาวบ้าน แกนนำชุมชนและกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ (Bedri *et al.*, 2017, p. 69) สอดคล้องกับพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล ซึ่งนักวิจัยเลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษานั้นมีศักยภาพและความพร้อมหลายด้านและเคยได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรม ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยและเป็นหมู่บ้านที่มีความพร้อมด้านแหล่งเรียนรู้เป็นหมู่บ้านประมงพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอันดามันที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าชายเลน ป่าโกงกางและมีทัศนียภาพทางทะเลที่สวยงาม ทั้งนี้ยังมีจุดเด่นจุดแข็งหลายด้าน เช่น ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นงานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งเน้นที่จะนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ด้วยทฤษฎีและสังเคราะห์องค์ความรู้ออกมาในรูปแบบของการใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนบ้านสาครเป็นตัวอย่างของการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ชุมชนอื่น ๆ สามารถนำแบบแผนในการขับเคลื่อนกิจกรรมที่สร้างขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

สร้างแบบแผน (Model) ของกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ กรณีศึกษาชุมชนบ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่ศึกษาและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การศึกษานี้เลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง คือ หมู่ที่ 2 บ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นหมู่บ้านประมงพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอันดามันที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ มีทัศนียภาพทางทะเลที่สวยงาม

รวมทั้งมีจุดเด่นและจุดแข็งหลายด้านเหมาะแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นดังคำขวัญของหมู่บ้านที่ว่า **“ธนาการปู ดูเรือยาว งานว่าวประเพณี ทุ่งนาเขียวขจี มากมีปลาเก๋าเป็น เสน่คุณธรรม”**

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยจะต้องเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีความเกี่ยวข้องกับบริบทพื้นที่บ้านสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เช่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำศาสนา แกนนำชุมชน ตัวแทนชุมชน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน ตัวแทนภาคประชาสังคมและตัวแทนเยาวชนในพื้นที่ โดยสามารถแยกรายละเอียด ดังนี้

1. การสนทนากลุ่ม (group discussion) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำศาสนา แกนนำชุมชน และตัวแทนชุมชน จำนวน 29 คน

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ประกอบด้วย แกนนำชุมชน ตัวแทนชุมชน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน ตัวแทนภาคประชาสังคมและตัวแทนเยาวชนในพื้นที่ จำนวน 15 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกสารการบรรยายสรุปการจัดกิจกรรมประจำปี ระเบียบข้อบังคับ คู่มือปฏิบัติงาน ข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน โดยทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลย้อนหลัง 3 ปี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความต่อเนื่องครบถ้วน มีความสมบูรณ์ของเนื้อหาและผลการศึกษา โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย คือ สร้างแบบแผน (Model) ของกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้กรณีศึกษาชุมชนบ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดประเด็นคำถามจากวัตถุประสงค์การวิจัย จำนวน 6 คำถาม เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ดังนี้

1. ชุมชนบ้านสาครมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ที่เกิดขึ้นในอดีต/ปัจจุบัน เป็นอย่างไรและคาดหวังในอนาคตควรเป็นอย่างไร

2. การขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ ควรมีการขับเคลื่อนอย่างไรและด้วยวิธีการใด

3. แบบแผน (Model) ของกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ ควรเป็นอย่างไร

4. การประยุกต์ตัวแบบของกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ ควรเป็นแบบใดและจะมีวิธีการในการประยุกต์อย่างไร

5. การดำเนินงานสู่เป้าหมายในการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนนั้น ควรมีการดำเนินการอย่างไร

6. ความยั่งยืนของกิจกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ควรเป็นอย่างไร

ขั้นตอนที่ 3 จัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากประเด็นคำถามในขั้นตอนที่ 2 ทำให้ได้กระบวนการขับเคลื่อน 6 ขั้นตอน (ขั้นตอนที่ 1-6)

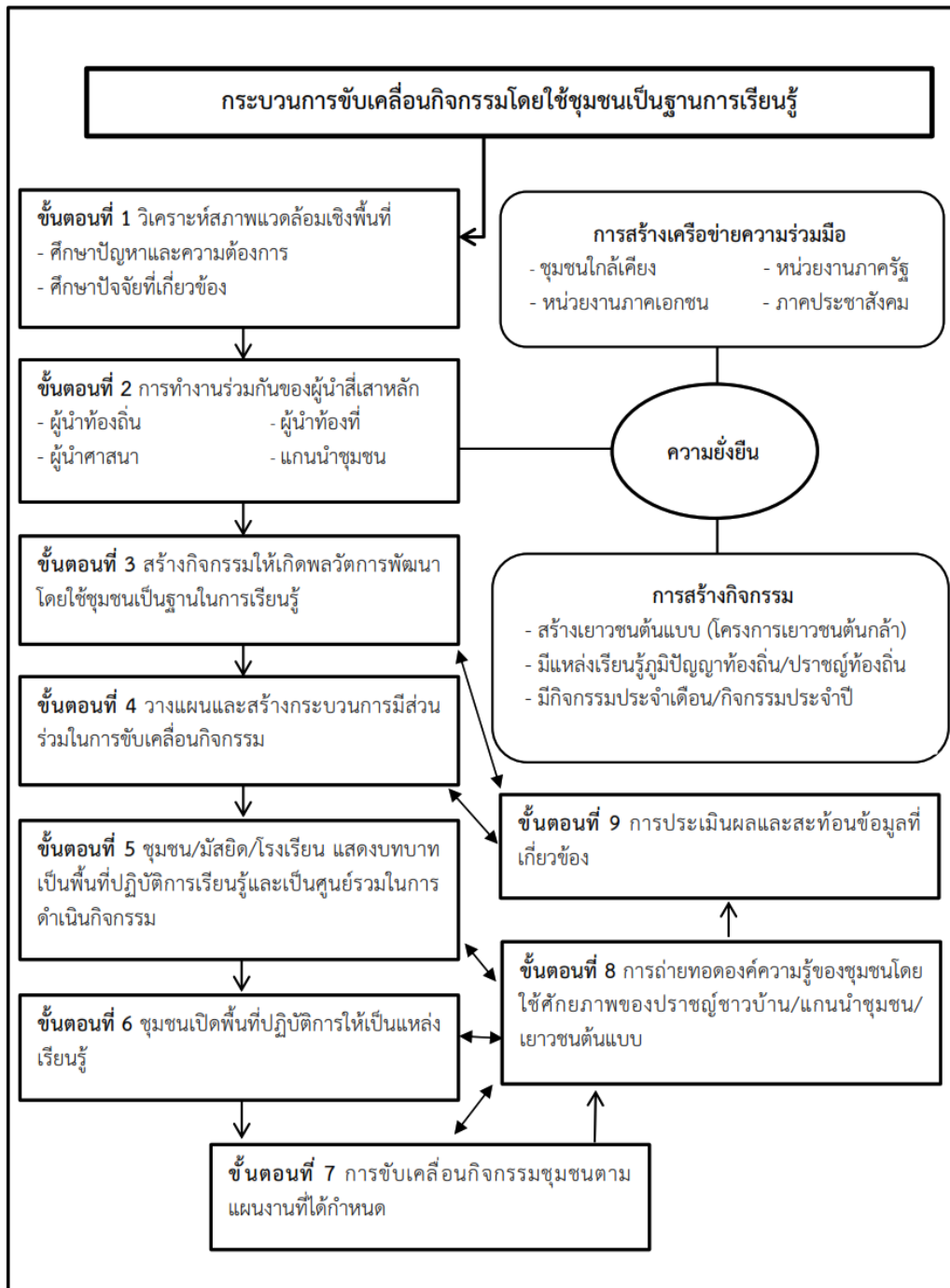
ขั้นตอนที่ 4 สัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อทราบรายละเอียดจากประเด็นคำถามในขั้นตอนที่ 2 ทำให้ได้กระบวนการขับเคลื่อน 3 ขั้นตอนและข้อเสนอแนะ (ขั้นตอนที่ 7-9)

ขั้นตอนที่ 5 นำผลการศึกษาที่ได้จากขั้นตอนที่ 3 และ ขั้นตอนที่ 4 มาจัดลำดับขั้นตอนกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการศึกษา โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอิงตัวแบบ (Template approach) จากนั้นมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและข้อค้นพบต่าง ๆ โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Data triangulation) เปรียบเทียบข้อมูลจากต่างแหล่ง (Triangulation of sources) การเปรียบเทียบแบบต่างวิธี (Methods triangulation) จากนั้นให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ 6 ได้แบบแผน (Model) กระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้กรณีศึกษาชุมชนบ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างแบบแผน (Model) กระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้กรณีศึกษาชุมชนบ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล พบว่า การขับเคลื่อนกระบวนการทั้งหมดจะต้องขับเคลื่อนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำสี่เสาหลัก ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำศาสนาและแกนนำชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมจากเครือข่ายความร่วมมือ เช่น ชุมชนใกล้เคียง หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ทั้งนี้ กวิจัยทำการสรุป ประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ ผลการวิจัยที่ได้จาก 2 วิธีการ คือ การสนทนากลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สามารถสร้างแบบแผนกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ได้ 9 ขั้นตอน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้กรณีศึกษาชุมชนบ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

อภิปรายผลการวิจัย

แบบแผน (Model) กระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ กรณีศึกษาชุมชนบ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล พื้นที่เป้าหมาย คือ หมู่ที่ 2 บ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มี 9 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมเชิงพื้นที่ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบริบทต่าง ๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ความต้องการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ชุมชนสามารถเกิดการตระหนักรู้ในความหวงแหนทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนและสร้างความเข้าใจที่ตรงกันภายใต้เป้าหมายร่วมกันของการตั้งศักยภาพชุมชนมาเป็นฐานในการเรียนรู้ ซึ่งที่ผ่านมาชุมชนมีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่รู้คุณค่าและเกิดการทำลาย เช่น การตัดไม้โกงกางเพื่อแปรรูปเป็นถ่านไม้สำหรับครัวเรือน การบุกรุกป่าชายเลนเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น Sapauppatam (2015, p. 119) พบว่า ความสำเร็จของการสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนจะต้องอาศัยหลายองค์ประกอบที่สำคัญ โดยจะต้องดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชนในชุมชนพร้อมกับการดำเนินงานตามกิจกรรม/โครงการ มุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่และจะต้องแสวงหาผู้นำในระดับต่าง ๆ สนับสนุนส่งเสริมพัฒนาผู้นำชุมชนตามลักษณะของกิจกรรม ความจำเป็นของชุมชน ต้องยอมรับเปิดโอกาสให้สตรีและเยาวชนได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้รัฐจะต้องจัดบริการพร้อมให้การสนับสนุนเสริมงานของประชาชนควบคู่กันจะต้องมีการวางแผนงานเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ โดยช่วงระยะเวลา 2 ปี (ตั้งแต่ปี 2561) ที่ผ่านมาพฤติกรรมกรรกรุกทำลายป่าโกงกางและป่าชายเลนของชุมชนบ้านสาครลดลงอย่างสังเกตเห็นได้ชัด ภายใต้การดำเนินกิจกรรม/โครงการสร้างพฤติกรรมตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน โดยใช้กลุ่มเยาวชนและโรงเรียนในพื้นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการออกแบบกิจกรรมอนุรักษ์ป่าโกงกางและป่าชายเลน เช่น โครงการปลูกป่าโกงกางทดแทน การจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (Walk way) การจัดค่ายเยาวชนต้นกล้า เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนเกิดความรู้สึกหวงแหนทรัพยากรพื้นที่ป่าโกงกางและป่าชายเลนของหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนและโรงเรียนในพื้นที่รู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ป่าร่วมกับชุมชน นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมประมงและกรมการพัฒนาชุมชน ได้จัดชุดเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองป่าและการเพิ่มคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ชุมชนรู้เท่าทันสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรม/โครงการดังกล่าวยังคงมีข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอจึงทำให้กิจกรรมเกิดการติดขัดในบางช่วง เช่น ช่วงรอยต่อของการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางและช่วงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การทำงานร่วมกันของผู้นำสี่เสาหลักหรือการบริหารจัดการชุมชนภายใต้หลัก “อโฆตตะ” โดยชุมชน หมู่ที่ 2 บ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เป็นพื้นที่วิจัยที่ได้มีการประยุกต์แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนสันติสุขตามวิถีทางของศาสนาหรือ “ก้ำปงตักวา” โดยใช้ศักยภาพของผู้นำภายใต้การใช้กลยุทธ์สร้างความเข้มแข็งให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่ผ่านมาผู้นำสี่เสาหลักได้แสดงศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านกลไกกระบวนการมีส่วนร่วมภายใต้ความรู้ ความถนัดและบทบาทหน้าที่ทางสังคม เช่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่และแกนนำชุมชนจะทำหน้าที่ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้กิจกรรมตามแผนงานที่ชุมชนได้วางไว้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและผู้นำศาสนาจะทำหน้าที่ในการให้คำชี้แนะเพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ สามารถตอบสนองต่อความสนใจและความต้องการของชุมชน ตัวอย่าง เช่น การจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อซื้อที่ดินบริจาคให้กับมัสยิดควนสาคร (ที่ดินวากัฟ) กิจกรรมดังกล่าวเป็นความต้องการของชุมชนในการขยายพื้นที่มัสยิดซึ่งเป็นศาสนาสถานที่สำคัญของชุมชน แต่ขาดงบประมาณในการดำเนินการ แกนนำชุมชนจึงนำเรื่องดังกล่าวเข้าที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านและได้มีการทำประชาคมหมู่บ้านออกมาเป็นการจัดกิจกรรมลักษณะการระดมทุนบริจาคและการจัดกิจกรรมด้านศาสนา จำนวน 3 วัน 2 คืน ณ มัสยิดควนสาคร หมู่ที่ 2 ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับบริจาคงบประมาณในการจัดซื้อที่ดินจากผู้มีจิตศรัทธาทั้งในชุมชนและนอกชุมชน การจัดกิจกรรมนี้เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ แกนนำชุมชน เยาวชนในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน รวมทั้งประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการจัดกิจกรรม โดยมีอิหม่ามและกรรมการมัสยิดเป็นที่ปรึกษา การจัดกิจกรรมครั้งนี้แกนนำชุมชนได้มีการประชุม วางแผน แบ่งหน้าที่และติดตามงานอย่างเป็นระบบโดยมีเป้าหมายว่าจะต้องระดมทุนบริจาคในการจัดซื้อที่ดินเป็นเงินจำนวน 600,000

บาท (หกแสนบาท) หลังจากกิจกรรมดังกล่าวเสร็จสิ้นชุมชนได้รับงบประมาณจากการระดมทุนผ่านช่องทางต่าง ๆ เป็นเงินกว่า 1,000,000 บาท (หนึ่งล้านบาท) ซึ่งนับได้ว่าเป็นความสำเร็จที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการร่วมแรงร่วมใจจนทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ทุกประการ จากตัวอย่างการดำเนินงานเชิงประจักษ์ของชุมชนข้างต้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของ The Fifth Operation Center Internal Security Operations Command (2019, Online) ที่ได้อธิบายข้อค้นพบอย่างชัดเจนว่า การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนนั้นจะต้องใช้ศักยภาพของผู้นำที่เสถียรหลักในการบริหารจัดการควบคุมการดำเนินการขององค์กรต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎกติกาชุมชนหรือ “สุกมปากัด” เพื่อให้สามารถดูแลด้านต่าง ๆ อย่างทั่วถึงสามารถควบคุมสมาชิกชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Masae (2012, p. 39) และ Chitniratna (2011, p. 15) พบว่า ชุมชนศรัทธามีกระบวนการในการระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนาแนวคิดและการขับเคลื่อนการพัฒนาที่เน้นในระดับชุมชนมีการดำเนินการขับเคลื่อนทั้งในระดับเครือข่ายและระดับชุมชน โดยยึดเอาความศรัทธาในศาสนาเป็นฐานในการขับเคลื่อนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำฝ่ายต่าง ๆ ของชุมชนและสมาชิกชุมชนเพื่อให้มีอิสระในการคิด การตัดสินใจดำเนินการพัฒนาที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 3 สร้างกิจกรรมให้เกิดพลวัตการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้เป็นการนำทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะใช้เป็นฐานในการเรียนรู้ของชุมชนมาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นระบบและมีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาของชุมชนอย่างแท้จริง ที่ผ่านมามีชุมชนบ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอกาบัง จังหวัดสตูล ได้มีการสร้างกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และความต้องการของชุมชนด้วยการแบ่งกิจกรรมออกเป็น 9 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ด้านการคลังและกองทุนหมู่บ้าน 3) ด้านพัฒนาเยาวชน 4) ด้านพัฒนาชุมชน 5) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพ 6) ด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข 7) ด้านการข่าวและประสานงาน 8) ด้านการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อยและ 9) ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดจากการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างรู้คุณค่าและทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรร่วมกัน จากขั้นตอนการสร้างกิจกรรมของชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาตัวแบบองค์กรชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาองค์กรชุมชนแบบยั่งยืนของ Soodkeeree (2015, p. 13) พบว่า การสร้างพลวัตการพัฒนากิจกรรมเพื่อชุมชนนั้นปรากฏการณ์ปัญหาและความต้องการในการแก้ปัญหาของชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำมาซึ่งการรวมกลุ่มในการแก้ปัญหา โดยมีกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นกระบวนการสำคัญที่นำมาซึ่งการแก้ปัญหาได้สำเร็จตามความหมายขององค์กรชุมชนเข้มแข็ง (Strengthens Community Organization) ที่เกิดจากการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชนและจิตวิญญาณชุมชนผนึกกำลังกันเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาของชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 วางแผนและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรม การดำเนินงานด้านการวางแผนและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนบ้านสาคร เป็นการทำงานร่วมกันในการสร้างพลังของกลุ่มโดยใช้ความรู้ความสามารถของผู้นำทุกระดับในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอนภายใต้การวางแผนที่มีประสิทธิภาพโดยใช้บริบทชุมชนเป็นฐานการสร้างการเรียนรู้ผ่านทรัพยากรต่าง ๆ มุ่งเน้นและสร้างการตระหนักรู้ด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและเป็นระบบ โดยการวางแผนและการสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมของกิจกรรมชุมชนจะต้องอาศัยเทคนิควิธีการที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและนำไปสู่ความยั่งยืน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การจัดตั้งกลุ่ม 2) การเคลื่อนไหวของกลุ่ม และ 3) การเติบโตของกลุ่มควบคู่กับผู้นำชุมชนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้โอกาสสมาชิกในการแสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดความคิดหรือการสร้างความเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียวพร้อมที่จะเรียนรู้และทำประโยชน์เพื่อชุมชน Soodkeeree (2015, p. 14)

ขั้นตอนที่ 5 ชุมชน/มัสยิด/โรงเรียน แสดงบทบาทเป็นพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้และเป็นศูนย์รวมในการดำเนินกิจกรรม ผลการศึกษาเรื่องแบบแผนในการขับเคลื่อนชุมชนตึกวาโดยใช้มัสยิดของ Mandech *et al.* (2019, p. 230) สะท้อนผลการศึกษาที่น่าสนใจว่าการแสดงบทบาทของการใช้มัสยิดเป็นพื้นที่ปฏิบัติการและเป็นศูนย์รวมในการดำเนินกิจกรรมนั้นส่งผลให้ชุมชนเห็นคุณค่าของผู้นำ เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกับชาวบ้านในชุมชน ก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนนำไปสู่พลวัตการขับเคลื่อนในมิติต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับตัวอย่างการดำเนินกิจกรรมของชุมชนบ้านสาคร อำเภอกาบัง จังหวัดสตูล ที่ใช้พื้นที่ของมัสยิดควนสาคร หมู่ที่ 2 ตำบลสาคร อำเภอกาบัง จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นศาสนสถานที่สำคัญของชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นพื้นที่ปฏิบัติการให้กับกลุ่มเยาวชนและคนในชุมชนใช้เป็นสถานที่ในการเรียนการสอนตาดีกา การเรียนการสอนอัลกุรอาน การสอนบรรยายธรรม การจัดค่ายและฝึกอบรมเยาวชน รวมทั้งเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของชุมชนผ่านช่องทางกระดานข่าวและการประชาสัมพันธ์จากคณะกรรมการมัสยิด

ขั้นตอนที่ 6 ชุมชนเปิดพื้นที่ปฏิบัติการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจ เช่น แหล่งเรียนรู้การทำเรือจิว แหล่งเรียนรู้ชุมชนทางทะเล การสาธิตการทำขนมพื้นเมืองและสากลของกลุ่มประกอบอาชีพสตรี กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชังและกลุ่มผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติ เป็นการทำงานร่วมกันของชุมชนเพื่อขับเคลื่อนองค์ความรู้จากแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนภายใต้การประสานความร่วมมือในการทำหน้าที่พัฒนาชุมชนให้ทันสมัยแต่ยังคงอัตลักษณ์ดั้งเดิม คือ การพึ่งพาอาศัยแบบพี่น้องในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สิ่งที่ได้จากการร่วมกันพัฒนาศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้านที่เคยกร้างทรุดโทรมให้กลับมาเป็นพื้นที่รวมตัวกันของคนในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านต่าง ๆ รวมทั้งเป็นสถานที่จัดทุกกิจกรรมที่สำคัญของหมู่บ้าน เช่น การประชุมประจำเดือน การต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง รวมทั้งการเป็นจุดถ่ายภาพที่สวยงามที่สุดในชุมชน (จุด Check in) ภายใต้ชื่อ “สุดสาคร” สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและท้องถิ่น “ในศตวรรษที่ 21” ของ Muangyai (2016, p. 16) ที่นำเสนอผลการศึกษาย่างน่าสนใจว่า การใช้ศักยภาพของชุมชนให้เป็นพื้นที่ปฏิบัติการนั้นเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการพัฒนา เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนและประชาชนได้พัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของตนเอง ครอบครัวและชุมชน ตลอดจนสามารถสนองตอบต่อการกระจายการพัฒนาได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง

ขั้นตอนที่ 7 ขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนตามแผนงานที่ได้กำหนด ชุมชนบ้านสาครเป็นชุมชนที่มีการวางแผนงานของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมโดยยึดแผนพัฒนาหมู่บ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลสาครเป็นจุดเริ่มต้นของการวางแผนกิจกรรมย่อยในชุมชนโดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 9 ด้าน (ตามรายละเอียดขั้นตอนที่ 3) หรือเรียกว่าปฏิทินกิจกรรมประจำปี ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การบริหารจัดการพื้นที่ส่วนรวมของชุมชน การบริหารจัดการคน การบริหารจัดการงบประมาณและมีการเชื่อมโยงแผนงานดังกล่าวกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชนเพื่อให้การจัดกิจกรรมสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง เช่น การวางแผนงานร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสาคร (รพ.สต.) องค์การบริหารส่วนตำบลสาคร (อบต.) โรงเรียนบ้านสาครและโรงเรียนสาครพิทยาคาร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานที่จัดกิจกรรมสามารถวางแผนการจัดการเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าชุมชนจะมีการวางแผนงานที่เป็นระบบก็ยังคงเกิดปัญหาจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามแผนงานที่วางไว้ เช่น ชุมชนได้รับมอบหมายให้จัดกิจกรรมจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในช่วงเวลาเดียวกับกิจกรรมที่มีอยู่ในแผนงานของชุมชน ชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ต่อเนื่องจึงเกิดการขาดตอนในบางช่วงของการจัดกิจกรรม ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะต้องเตรียมแผนงานสำรองเพื่อให้กิจกรรมชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ เป็นการดำเนินการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง องค์การชุมชนเกิดความเข้มแข็ง มีกระบวนการเรียนรู้ในการสร้างพลังกลุ่มแบบมีส่วนร่วม (Pimoljinda, 2013, p. 30)

ขั้นตอนที่ 8 ถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชนโดยใช้ศักยภาพของปราชญ์ชาวบ้าน/แกนนำชุมชน/เยาวชนต้นแบบ ช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาชุมชนบ้านสาครได้ใช้ศักยภาพของปราชญ์ชาวบ้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทำเรือจิวจำลอง ซึ่งเป็นการประดิษฐ์เรือไม้ที่ถอดแบบมาจากรูปแบบเรือประมงพื้นบ้านดั้งเดิมในอดีตที่ใช้สัญจรในคลองสาครซึ่งเป็นคลองน้ำเค็มที่เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านและทะเลปากอ่าวอันดามัน โดยองค์ความรู้ด้านการทำเรือจิวได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากหน่วยงานภายนอกชุมชนและสถานศึกษาในการเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ใกล้สูญหาย นอกจากนี้แกนนำชุมชนยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้การทำผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติที่ได้จากเปลือกต้นไม้ทะเล เช่น ต้นแสม ต้นโกงกาง โดยได้รับความสนใจจากกลุ่มเยาวชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นกิจกรรมการลงมือปฏิบัติจริงควบคู่กับการฝึกพัฒนาการด้านทักษะการคิดในการเรียนรู้วิธีการมัดผ้าให้เกิดลวดลายต่าง ๆ จึงทำให้กลุ่มเยาวชนรู้สึกเห็นคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นด้วยการประดิษฐ์เป็นของใช้ส่วนตัวและเป็นของที่ระลึกชิ้นเดียวในโลก นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้แกนนำชุมชนได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่กลุ่มเยาวชนซึ่งถือได้ว่าเป็นการลดช่องว่างระหว่างวัยอีกช่องทางหนึ่ง โดย Brennan *et al.* (2013, p. 25) ได้ศึกษาเกี่ยวกับหลักการพัฒนาชุมชน พบว่า การเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนระดับต่าง ๆ ได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ความสามารถในด้านที่ตนเองถนัดเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญประการหนึ่งในการสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเรียนรู้การปฏิบัติงานในชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเป็นผู้นำทำให้ชุมชนมีการพัฒนาในด้านคุณภาพชีวิตและการสร้างความยั่งยืนในระยะยาวสอดคล้องกับ Muangyai (2016, p. 17) ที่ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและท้องถิ่นนั้นชุมชนจะต้องมี

กระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยเฉพาะผู้นำชุมชนและสมาชิกที่เป็นแกนนำของชุมชนท้องถิ่นต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เป็นชุมชนที่มีผู้นำความคิด เป็นแบบอย่างของการเสียสละ ขยันหมั่นเพียร อดทนมีวินัยในตนเองที่สำคัญสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ขั้นตอนที่ 9 ประเมินผลและสะท้อนข้อมูลที่เกี่ยวข้อง Muangyai (2016, p. 16) ได้อธิบายว่าในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่ง เนื่องจากการสะท้อนข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการทำงานทุกครั้งเมื่อชุมชนเสร็จสิ้นจากการจัดกิจกรรมหรือการดำเนินงานตามแผนก็จะมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการล้อมวงเป็นสภากาแฟ กล่าวคือ เป็นการประชุมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องในทุกประเด็นเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาตรงจุดและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดของการทำงานเป็นทีม (Team work) โดยยึดหลักกระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) เช่น การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการสร้างความรับผิดชอบ เป็นต้น โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองด้วยกระบวนการคิด การเรียนรู้ การสร้างทุนชุมชน ทุนทางสังคมและทุนมนุษย์อย่างสร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นเจ้าของความรู้อย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

กระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ กรณีศึกษาชุมชนบ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดความยั่งยืน มีการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและออกแบบกิจกรรมภายใต้ความรู้ความสามารถตามความถนัดของตนเองบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างรู้คุณค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน ทั้งนี้มีการส่งเสริมบทบาทของภาคีกับการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงชุมชนมีการเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีการเชื่อมต่อระหว่างชุมชนเป็นเครือข่ายขยายผลเพื่อการพัฒนาในทุกระดับ รวมทั้งมีการส่งเสริมหน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการสนับสนุนองค์ความรู้ระดับภูมิปัญญาของท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมด้วยการทดลองปฏิบัติจริงบนพื้นฐานองค์ความรู้ศักยภาพของชุมชนผนวกกับการส่งเสริมสถาบันศาสนาในการปลูกฝังทัศนคติและแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและเป็นศูนย์รวมใจเชื่อมโยงชุมชนให้เกิดสันติสุขและความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Bedri, Z, de Frein, R. & Dowling, G. (2017). Community-based learning: A primer. *Irish Journal of Academic Practice*, 6(1), 65-76.
- Brennan, M. A., Birdger, J., & Alter, T. R. (2013). *Theory practice and community development*. New York: Routledge.
- Chitniratna, N. (2011). Development for community security in the Southernmost Provinces. *Parichart Journal, Thaksin University*, 2(17), 11-30. (in Thai).
- Governor's Office. (2019). Information [Online]. Retrieved December 15, 2019, from: <http://www2.satun.go.th/content/general>. (in Thai)
- Mandech, C., Putsukee, T., Thongfua, S. & Langputeh, S. (2019). Model of Masjids in mobolition of tagwa communities. *Journal of Yala Rajabhat University*, 14(2), 222-231. (in Thai).
- Masae, A. (2012). ChumchonSattha: A Religion and local culture-based social development approach in Southern-Border Provinces. *Inthaninthaksin Journal*, Thaksin University, 6(2), 35-66. (in Thai).
- Melaville, A, Berg, A. C. & Blank M. J. (2015). Community-based learning: Engaging students for success and citizenship. *Partnerships/Community*. [Online]. Retrieved December 6, 2019, from: <http://digitalcommons.unomaha.edu/slcepartnerships/40>.
- Muangyai, A. (2016). Development approach to enhancing the potential of community and local in the twenty-first century. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanities*, 6(3), 12-26. (in Thai)

- Pimoljinda, T. (2013). A Lesson-learnt from the failure of co-management for sustainable development in Panthong District, Chonburi Province. *Journal of Education and Social Development*, 9(2), 22-32.
- Sapauppatam, N. (2015). *Theory and Principle of Community Development*. Chanthaburi: Rambhai Barni Rajabhat University. (in Thai)
- Soodkeeree, J. (2015). Sustainable Community Development Model. *Journal of Southern Technology*, 8(2), 9-16.
- The Fifth Operation Center Internal Security Operations Command. (2019). *ChumchonSattha* [Online]. Retrieved December 6, 2019, from: <http://www.io-pr.org/300461-2>. (in Thai)